

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

مصاحبه پژوهشی با آقای امین حسین زاده کارشناس مسائل
روسیه

روسیه در دل ناتو (با تأکید بر فروش اس 400 به ترکیه)

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: فرشته مقدم

- مقدمه 1
- فروش سامانه اس 400 به ترکیه معامله ای کم نظیر 1
- اقدامات تلافی جویانه واشنگتن علیه آنکارا 2
- جبر بر خویشتنداری آمریکا و کشورهای اروپایی در مقابل اقدام نامتعارف ترکیه 2
- فروش سامانه موشکی به ترکیه؛ مبارزه ای نامتقارن سیاسی 3
- میل ترکیه به نشستن روی دو صندلی 3
- جمع بندی 3

■ مقدمه

فراز و فرودها و نوسانات چشمگیر همواره جزء لاینفک مناسبات بین روسیه و ناتو بوده است. از دوران خصمانه و جنگ طلبانه تا تمایل روسیه برای عضویت در ناتو؛ از روابط سرد و تلافی‌جویانه تا همکاری‌های مشترک. پس از فروپاشی شوروی و در نتیجه پایان کمونیسم، بازنگری و باز تعریف در فلسفه وجودی اتحادیه ناتو انتظار می‌رفت، اما چنین اتفاقی حادث نگردید. اگرچه سیاست ناتو به موضوعات کلان‌تری نظیر چالش‌های بین‌المللی و مسائل مربوط به تروریسم، حقوق بشر و ... تغییر پیدا کرد، اما کنترل، محصور و محدود کردن قدرت روسیه در ابعاد بین‌المللی و منطقه‌ای همچنان از اهداف و اصول لاینفک ناتو به شمار می‌رود.

طبیعتاً روسیه نیز گسترش ناتو به شرق و هم‌چنین پیشروی این ائتلاف بین‌المللی تا همسایگی خود را بر نمی‌تابد. لذا مقامات مسکو که بسیار امیدوار به تجدیدنظر در سیاست‌های ناتو بوده‌اند، به وضعیت طبیعی خود بازگشته و بار دیگر پیگیری بی‌کم و کاست تمام ماموریت‌ها و برنامه‌های خود از همان بدو تأسیس ناتو را در دستور کار خود قرار داده‌اند:

– تضعیف رقیب و اقدامات متقابل

– برنامه‌های افزایش متحدین

روس‌ها در چارچوب چنین برنامه‌هایی و با هدف جلوگیری از نفوذ و گسترش ناتو در مناطق پیرامونی روسیه، نهادهای سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی نظیر سازمان همکاری شانگ‌های، اتحادیه اقتصادی اورآسیا، سازمان پیمان امنیت جمعی و ... را ایجاد نمودند و مقامات مسکو که تا اندازه‌ای در این مهم موفق بوده‌اند، تصمیم گرفتند وارد فاز بعدی مواجهه و مقابله با ناتو شوند و آن تضعیف و ایجاد شکاف بین اعضای آن است.

فروش سامانه اس 400 به ترکیه معامله‌ای کم نظیر

فروش سامانه اس 400 به ترکیه یکی از تازه‌ترین و کاربردی‌ترین اقدامات روسیه در خصوص شکاف بین اعضای ناتو است. اکثر کارشناسان این معامله را یکی از موارد کم سابقه و چالش برانگیز در تاریخ 70 ساله ناتو قلمداد می‌کنند، چرا که برای اولین بار یکی از اعضای ناتو سیستم دفاع موشکی از یک کشور غیر عضو دریافت می‌کند. نمی‌توان کتمان کرد که اس 400 یک چالش نظامی، تکنولوژیکی و استراتژیکی برای آمریکا محسوب می‌شود و با توجه به افزایش مشتریان این سامانه، زنگ خطر برای آمریکا در عرصه موشکی به صدا درآمده است. واکنش عصبی مقامات ناتو به این اتفاق در شکل اظهارنظرهای رجزگونه و نیز تصمیم‌آنی مقامات آمریکا برای تحریم ترکیه به وضوح بیانگر آن است که اتفاقی بزرگ و غیرمعتارف رخ داده است. به طوری که برخی حتی از خروج آنکارا از ناتو نیز سخن می‌گویند.

دلایل و زمینه‌های کافی برای این اقدام از سوی دو کشور وجود داشت. روسیه از قصد آنکارا برای خرید سامانه موشکی روسی به شدت استقبال کرد، چون از سال 2014 و بخاطر مسائل مربوط به کریمه، یک اجماع جهانی علیه روسیه شکل

گرفت که بسیار تعیین کننده و تاثیرگذار بوده است. تعیین کنندگی این اجماع را می توان در تحریم های سنگین آمریکا و کشورهای اروپایی علیه روسیه که در اقتصاد روسیه موثر است، مشاهده نمود. بنابراین این اجماع ضد روسی به همراه گسترش گستاخانه ناتو به سمت مرزهای روسیه، انجام رزمایش های مختلف در نزدیکی مرزهای روسیه، استقرار سامانه های موشکی آمریکا در شرق اروپا و اقدامات مشابه، نه تنها انجام یک عمل خلاقانه، کاربردی و انتقامی از سوی مسکو علیه اتحادیه ناتو را به امری حیاتی و ضروری بدل نمود بلکه در همین چارچوب، روسیه را مصمم کرد تا با هدف شکاف بین اعضای ناتو، سامانه موشکی خود را با شرایط ویژه ای به ترکیه بفروشد. چرا که روسیه در صدد است همچنان خود را به عنوان یک ابر قدرت نظامی نشان دهد و در این راستا، فروش سامانه موشکی با کیفیت تر و مناسب تر نسبت به مشابه آمریکایی آن یک پیروزی بزرگ برای کرملین محسوب می شود.

در سوی دیگر، ترکیه قرار دارد. این کشور با علم به تبعات و پیامدهای معامله این چینی با روسیه، به امضاء و اجرای آن اقدام ورزید، زیرا فاکتورهایی همچون کودتای نافرجام در این کشور که به عقیده برخی محافل کارشناسی و رسمی آن، آمریکا پشت آن قرار دارد، قیمت بالای سامانه دفاع موشکی آمریکا و نیز تعلل در فروش آن از سوی آمریکا و از همه مهم تر، اختلاف اساسی با واشنگتن بر سر کردهای سوریه، به یک بی اعتمادی نسبت به آمریکا در هیئت حاکمه ترکیه منجر شده است. لذا مقامات ترکیه با هدف جلب توجه آمریکا و کشورهای اروپایی این معامله را انجام می دهند

اقدامات تلافی جویانه واشنگتن علیه آنکارا

در حالی که دبیرکل ناتو اعلام کرد که ناتو هیچ برنامه ای برای ادغام اس 400 با سیستم دفاع موشکی ناتو ندارد، آمریکا فروش جنگنده اف 35 به ترکیه را لغو و کنگره آمریکا خواستار تحریم های شدیدتری علیه این کشور شد. گزینه های تحریم اقتصادی، محدودیت در صدور روادید، ممنوعیت خرید هرگونه تجهیزات دفاعی از آمریکا را می توان از دیگر اقدامات تلافی جویانه آمریکا نام برد. اگرچه آمریکا دلیل لغو فروش اف 35 را نگرانی بابت افشای اطلاعات این جنگنده به روسیه عنوان کرد، اما نگرانی به دلیل باب شدن چنین معامله هایی از سوی دیگر اعضای ناتو و همچنین اقدامات خودسرانه ترکیه در غرب آسی پس از خرید این سامانه نیز از دیگر دلایل اقدامات تنبیهی واشنگتن علیه آنکارا است.

جبر بر خویشتنداری آمریکا و کشورهای اروپایی در مقابل اقدام نامتعارف ترکیه

آمریکا و کشورهای اروپایی مجبور به خویشتنداری در مقابل اقدام نامتعارف ترکیه هستند، زیرا هرچه تحریم ها علیه ترکیه بیشتر گردد، نفوذ روسیه نیز در این کشور بیشتر خواهد شد و این به اصطلاح یک گل به خودی است. به عنوان نمونه با لغو فروش اف 35، ترکیه تمایل خود به خرید سوخو 35، سوخو 57 و سامانه اس 500 روسی را ابراز نمود. این همان چیزی است که روسیه می خواهد: «فروش تسلیحات و نفوذ در ناتو». بنابراین، بحث اخراج ترکیه از ناتو بیشتر جنبه روانی دارد تا عملیاتی. ضمناً نباید از این موضوع نیز غافل ماند که ترکیه هم گزینه هایی دارد که در زمان مقرر می تواند در صورت زیاده روی و زیاده خواهی غرب و آمریکا در مناسبات با آنکارا، آنها را اجرایی کند. گزینه هایی نظیر ممنوعیت استفاده آمریکایی ها از پایگاه نظامی اینجریلیک، جایی که آمریکا تعدادی از کلاهک های هسته ای خود را نیز در آن جا قرار داده است؛ افزایش تنش های بیشتر در سوریه و نیز مواجهه با گروه های مورد حمایت آمریکا در سوریه و یا این که ترکیه می تواند

توافق بر سر ممنوعیت ورود مهاجران و پناهجویان به اروپا را لغو نماید و نیز گزینه‌های دیگر. با این توصیفات، احتمالاً در نگاه آمریکا و غرب «سازش و مصالحه» تنها راه حل این مسئله خواهد بود، چرا که در صورت اجرایی شدن تهدیدات طرفین، این اتفاق به یک بحران بین‌المللی تبدیل خواهد شد.

فروش سامانه موشکی به ترکیه؛ مبارزه ای نامتقارن سیاسی

در حال حاضر روسیه بیش از آن که از مناسبات نزدیک با کشورهای هم‌چون ترکیه، چین، عربستان و رژیم اشغالگر قدس نفع اقتصادی ببرد، به مزایای سیاسی مناسبات با بازیگران فوق‌الذکر تمرکز کرده است. روسیه به خوبی می‌داند که نمی‌تواند همچون متحد خود چین وارد مقابله اقتصادی-تجاری تمام‌عیار و مستقیم با آمریکا شود. میل فزاینده روسیه به انباشت و ذخیره ارز و طلا حاکی از آن است که این کشور در چارچوب مبارزه ژئوپلیتیکی با آمریکا و غرب، حتی در انتظار روزهای سخت‌تر اقتصادی نیز است. لذا تمام تلاش خود را بر مبارزه‌ای نامتقارن سیاسی در تمام نقاط دنیا متمرکز ساخته است تا بدین ترتیب مسکو نیز چون واشنگتن گسترش په‌نقاط ممنوعه را پیگیری کند. اقتصاد چین بنابر برخی گزارشات، 10 برابر و بنابر برخی دیگر، 6 برابر اقتصاد روسیه است. بنابراین روسیه توانایی رویارویی مستقیم اقتصادی با آمریکا همچون چین را ندارد.

میل ترکیه به نشستن روی دو صندلی

به نظر می‌رسد ترکیه نیز چون رقبای ایدئولوژیکی-ژئوپلیتیکی خود در منطقه - اسرائیل و عربستان - خیلی ماهرانه بین روسیه و آمریکا مانور داده و در صدد جلب توجه دیگری است. ریاض و تل‌آویو پس از آن که دریافته‌اند اختیار عمل در سوریه و حتی به نوعی در کل منطقه غرب آسیا از دست آمریکا خارج شده است، بلافاصله تصمیم گرفتند ضمن حفظ مناسبات حداکثری با واشنگتن، مناسبات خود با روسیه را که این روزها به نظر می‌رسد هیچ منازعه‌ای در منطقه بدون حضور این کشور حل و فصل نخواهد شد، تقویت سازند، زیرا آن‌ها مطمئن بوده و هستند که روس‌ها که به شدت از سوی آمریکایی‌ها و غربی‌ها تحت فشارهای سنگین اقتصادی هستند، از میل آنها به برقراری مناسبات با خود به شکل فزاینده‌ای استقبال خواهند کرد. بنابراین نباید در توهم چرخش ترکیه به سمت روسیه ماند، زیرا روسیه و ترکیه نه تنها دارای اختلافات منافع، بلکه دارای تعارضات منافع در موضوعاتی همچون کریمه هستند. در مجموع باید گفت که مسکو و آنکارا بدون توهم برقراری اتحادی استراتژیک، احساس می‌کنند تا مدت زمانی نامعلوم می‌توانند به صورت موقعیتی و تاکتیکی به برخی از نیازهای سیاسی-اقتصادی خود پاسخ بدهند.

جمع بندی

در جمع بندی نهایی و با توجه به شگرد برخی از کشورهای منطقه به ویژه ترکیه برای جلب توجه دیگری، می‌توان پیش‌بینی کرد که قدرت، دامنه و مانایی پس‌لرزه‌های چنین اتفاقی در همین حد و میزان باقی خواهند ماند و چه بسا پس از مدتی نیز آرام خواهند شد. اما نکته حائز اهمیت این است که مسکو قادر است با تبدیل کردن تهدیدات به فرصت‌ها نه تنها بر اکثر فشارهای واشنگتن فائق آید بلکه شرایط آمریکا را با متحدین منطقه‌ای سخت‌تر کند و آن چیزی نیست که خوشایند مقامات کاخ سفید باشد.

آنچه مسلم است اینکه روبرویی اقتصادی - نظامی علیه آمریکا در حال وقوع است و به عبارتی روسیه گوشه سیاسی - نظامی و چین گوشه اقتصادی - تجاری کار مواجهه با آمریکای ترامپ را بر عهده گرفته‌اند، چون دریافته‌اند بدون تشریک مساعی و به کارگیری تمام منابع شان، برآمدن از عهده سیاست‌های تهاجمی آمریکا کار آسانی نخواهد بود. اما همزمان قویاً بر این باورند که تابوی قدرت بلا منازع آمریکا شکسته است.

